

ZÁRSZÓ

Az Olvasó, aki ezeket a szavakat olvassa, a könyv végére érkezett. A szerző szükségesnek érzi elmondani azt, hogy minden esetben tudatosan döntötte el, hogy miről írjon, mint ahogy azt is, hogy miről ne, mi milyen mértékben és mélységben kerüljön kifejtésre.

Úgy vélem, a beszélés, a kommunikáció kutatásának értelmező és szemléltető jellegűnek kell lennie, nem monografikusnak. Nem azért, mert a kutató mindenhova, minden beszélőhöz nem juthat el, hanem azért, mert egy bizonyos szinten túl a beszédhelyzetek és a beszédesemények változatossága követhetetlen és kimeríthetetlen. Ezért nem törekedtem egy teljes (műfaj-, beszédhelyzet-, beszédaktus-) rendszer felsorakoztatására, sem a beszéd- és szövegműfajok kimerítő tartalmi-formai leírására. A kötet során a beszédszokás, a -funkció, a -stratégia és a -mód bizonyult operatív és funkcionális fogalomnak. Egy-egy beszéd- és szövegműfaj analitikus modellezésével szemléltettem az elemzés, az értelmezés szempontjait, a következtetések levezetésének lépéseit. Az olvasmánynak szánt, partikuláris esetek leírásával a beszélés esemény jellegére, egyediségére és a maga kontextusában való értelmezhetőségére, a beszédökönómia és az expresszivitás, az egyszerű és az összetett beszédműfajok összhangjára hívtam fel a figyelmet. Ugyanezt a célt szolgálta az a két alfejezet is, amelyekben egy 1990–2000 között minden aranyosszéki településre kiterjesztett terepmunka alapján a rituális és fesztív szövegmondás rendszerét és változatosságát foglaltam össze.

A kötet harmadik fejezete egy-egy kommunikációs helyzet, stratégia néprajzi értelmezését tartalmazza. A sor folytatható lett volna. Ebben az esetben is a reprezentativitást tartottam a szelekció elvének. Az egyes alfejezetekben bemutatott kommunikációs stratégiák (egy átmeneti rítus diskurzusának műfajrendszere, a genealógiai ismeretek szövegbe szervezése és nyilvános megjelenítése, az autobiografikus beszéd 20. századi funkciói és kontextusai, a szórványsorsról szóló diskurzus nyelve, a korszak gesztuskészletének építése, az ideologikus szöveg valóságmodelláló szerepe, beszédmodok egy esemény média-reprezentációiban, a mindennapi társalgás tartalomszervező eljárásai) az utóbbi évtizedek kommunikációs gyakorlatában fontosnak számítanak. Az esetelemzések egyúttal azt is szemléltetik, hogy a beszélés, a kommunikáció folyamatosan átalakulóban van. S ezt napjainkban különösen fontos hangsúlyozni. Olyan folyamatoknak vagyunk szemtanúi és alakítói, amelyek fokozott figyelmet érdemelnek a kutatás részéről. Ez is arra ösztönzött, hogy az elemzésre választott kérdések a kultúra és a nyelvhasználati habitusok változatosságát, a különböző (népi, populáris, hivatalos) regiszterek érintkezését és egymásra hatását érzékeltessék.

Ezekkel a megjegyzésekkel együtt fogalmazzuk meg azt a reményünket, hogy a kedves Olvasó számára is nyilvánvaló, hogy elemzéseink szinkronban vannak az antro-po-

lógia paradigmaticus gondolataival: a kultúra jelentős mértékben a nyelvben születik meg (Sapir); a kultúrát az ember alkotja meg, hogy a földi tartózkodását megélhetővé tegye (Lévi-Strauss); a nyelvek eltérő világokat építenek fel (Geertz); a kommunikáció az ember és környezete egységét teremti meg (Bausinger); a beszélés közösséget hoz létre (Gumperz, Hymes); az egyén számára pedig a társadalomba való beágyazódást teszi lehetővé (Goffmann).

A könyv végén a szerző köszönetet szeretne mondani mindazoknak, akik az évek során segítettek a munkájában. Hálával gondol azokra a beszélgetőtársakra, akik a terepen, interjúhelyzetben türelmesen válaszoltak kérdéseire. Sokan voltak, a Mezőségen, Aranyos-vidéken, Vajdahunyad–Déva környékén. Akárcsak azokra, akik a jelenlétében úgy társalogtak, hogy nem vettek tudomást róla. Azokra a diákokra is, akik jelenlétében a szerző olvasmányairól és terepélményeiről beszélt, és akik – olykor vizsgahelyzetben – érdeklődéssel követték és érvényesítették a beszélés antropológiájának kérdésfelvetését.

A kézirat véglegesítésének folyamatában Czégényi Dóra követte a szerző munkáját. Megjegyzései, javaslatai – a közös tanszéki munka során is – folyamatos támaszt jelentettek. Jakab Albert Zsolt most is, mint több korábbi esetben, szóról szóra, gondolatról gondolatra kísérte a kézirat alakulását, formázta a szöveget, figyelmeztette a szerzőt a soron lévő teendőire. Köszönöm a segítségét.

A kéziratot dr. Péntek János akadémikus olvasta el és véleményezte. Köszönöm a nagy munkát, a hasznos megjegyzéseket.

A kézirat elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Titkarsága (HTMT) 2015-ben kutatói ösztöndíjjal támogatta.